

INCIPIT LIBER IUDITH

Contents

INCIPIT LIBER IUDITH

1 Arphaxad itaque, rex Medorum, subjugaverat multas gentes imperio suo, et ipse ædificavit civitatem potentissimam, quam appellavit Ecbatanis, ¹ ² ex lapidibus quadratis et sectis: fecit muros ejus in altitudinem cubitorum septuaginta, et in latitudinem cubitorum triginta: turre vero ejus posuit in altitudinem cubitorum centum. ³ Per quadrum vero earum latus utrumque vicenorum pedum spatio tendebatur, posuitque portas ejus in altitudinem turrium: ⁴ et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, et in gloria quadrigarum suarum. ⁵ Anno igitur duodecimo regni sui, Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui regnabat in Ninive civitate magna, pugnavit contra Arphaxad, et obtinuit eum ⁶ in campo magno qui appellatur Ragau, circa Euphraten, et Tigrin, et Jadason, in campo Erioch regis Elicorum. ² ⁷ Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, et cor ejus elevatum est: et misit ad omnes qui habitabant in Cilicia, et Damasco, et Libano, ⁸ et ad gentes quæ sunt in Carmelo et Cedar, et inhabitantes Galilæam in campo magno Esdrelon, ⁹ et ad omnes qui erant in Samaria, et trans flumen Jordanem usque ad Jerusalem, et omnem terram Jesse quousque perveniat ad terminos Æthiopiæ. ¹⁰ Ad hos omnes misit nuntios Nabuchodonosor rex Assyriorum: ¹¹ qui omnes uno animo contradixerunt, et remiserunt eos vacuos, et sine honore abjecerunt. ¹² Tunc indignatus Nabuchodonosor rex adversus omnem terram illam, juravit per thronum et regnum suum quod defenderet se de omnibus regionibus his. ³

---

¹ + **1.1 Præfatio** RAB. expos. in lib. Judith, tom. 3. Quæritur quo tempore quibusve regibus historia Judith fuerit, etc., usque ad nisi forte dicatur quod Cambyses qui gentes finitimas impugnasse, et Ægyptum superasse dicitur, cum regnum Assyriorum atque Persarum unum esset, aliquem regem nomine Arphaxat in Media repugnantem vicerit, atque suo imperio subju averit. Arphaxat. RAB., ubi supra. Mystice, per Arphaxat superbi exprimuntur, quorum conatus et labor qui per vastum tumoris et elationis agitur facile in potestatem Nabuchodonosor, id est diaboli cadit: ipse est enim rex super omnes filios superbiæ: Quam appellavit. Quæ Mediæ provinciæ metropolis est, quam Deiocus Medorum rex condidit, sed Arphaxat mirabiliter amplificavit, sicut Daniel propheta, secundum Josephum sub Dario rege in eadem civitate Mediæ mausolæum valde præclarum constructum mira arte posuit, quod quacunque die cernitur eadem constructum putatur, quia sic pulchritudo nova et materia solida. Ibi usque hodie reges Persarum atque Medorum sepeliuntur et cui hæc cura committetur sacerdos Judæus est. In gloria. Hi in curribus et hi in equis, etc. Sed Deus currum Pharaonis et exercitum ejus projecit in mare: ergo qui gloriatur, in Domino gloriatur.

² + **1.6 In campo magno.** RAB., ubi supra. Nominibus locorum, etc., usque ad et demum victorias ad Chaldæos vel Assyrios concesserint. Tunc exaltatum est. Cum diabolus perditorum multitudinem suæ voluntati subjicit, elevatur cor ejus, propriæ illud assignans virtuti, non divinæ permissioni: et eo magis ardescit ad plurimorum perditorum destructionem, quo se videt quibusdam prævalere per pravam suggestionem, unde sequitur. Et misit ad omnes. RAB., ibid. Diabolus per diversas provincias legatos mittit, etc., usque ad unde: Omnes uno animo contradixerunt, etc.

³ + **1.12 Tunc indignatus Nabuchodonosor.** Diabolus propria superbia excæcatus, arrogat sibi imperium totius orbis, contendens ut abstractos a cultu pietatis, consortes suæ faciat impietatis: qui de potentia regni exsultans, ait: Ascendam in cælum, et ponam sedem meam in Aquilonem, et similis millis ero Altissimo. Et in Evangelio: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.

2 Anno tertio decimo Nabuchodonosor regis, vigesima et secunda die mensis primi, factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum ut defenderet se. ² Vocavitque omnes majores natu, omnesque duces et bellatores suos, et habuit cum eis mysterium consilii sui: ³ dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram suo subjugaret imperio. ⁴ Quod dictum cum placuisset omnibus, vocavit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiae suae, ⁵ et dixit ei: Egredere adversus omne regnum occidentis, et contra eos praecipue, qui contempserunt imperium eum. ⁶ Non parcat oculus tuus ulli regno, omnemque urbem munitam subjugabis mihi. ⁷ Tunc Holofernes vocavit duces et magistratus virtutis Assyriorum, et dinumeravit viros in expeditionem sicut praecipit ei rex, centum viginti millia peditum pugnatorum, et equitum sagittariorum duodecim millia. ⁴ ⁸ Omnemque expeditionem suam fecit praere in multitudine innumerabilium camelorum, cum his quae exercitibus sufficerent copiose, boum quoque armenta, gregesque ovium, quorum non erat numerus. ⁹ Frumentum ex omni Syria in transitu suo parari constituit. ¹⁰ Aurum vero et argentum de domo regis assumpsit multum nimis. ¹¹ Et profectus est ipse, et omnis exercitus cum quadrigis, et equitibus, et sagittariis: qui cooperuerunt faciem terrae sicut locustae. ¹² Cumque pertransisset fines Assyriorum, venit ad magnos montes Ange, qui sunt a sinistro Ciliciae: ascenditque omnia castella eorum, et obtinuit omnem munitionem. ⁵ ¹³ Effregit autem civitatem opinatissimam Melothi, praedavitque omnes filios Tharsis et filios Ismael qui erant contra faciem deserti, et ad austrum terrae Cellon. ⁶ ¹⁴ Et transivit Euphraten, et venit in Mesopotamiam: et fregit omnes civitates excelsas quae erant ibi, a torrente Mambre usquequo perveniatur ad mare: ¹⁵ et occupavit terminos ejus, a Cilicia usque ad fines Japheth qui sunt ad austrum. ¹⁶ Abduxitque omnes filios Madian, et praedavit omnem locupletationem eorum, omnesque resistentes sibi occidit in ore gladii. ¹⁷ Et post haec descendit in campos Damasci in diebus messis, et succendit omnia sata, omnesque arbores, et vineas fecit incidi: ⁷ ¹⁸ et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

3 Tunc miserunt legatos suos universarum urbium ac provinciarum reges ac principes, Syriae scilicet Mesopotamiae, et Syriae Sobal, et Libyae, atque Ciliciae:

⁴ + 2.7 Tunc Holofernes. RAB., in lib. Judith, tom. 3. Holofernes ille principes gentium, qui Ecclesiam persecuti sunt significat, etc., usque ad ut omnes adorent draconem, qui bestiae talem dedit potestatem.

⁵ + 2.12 Cumque pertransisset. ID., ibid. Per diversas provincias, et nomina locorum, quae in historia continentur, personarum distinctiones et graduum, et dignitatum, designantur, ex quibus diabolus vindicat sibi aliquam partem, nec pugnae formidat difficultatem, sed grandis potentiae grandem certat efficere ruinam.

⁶ + 2.13 Praedavitque omnes. Scientiae utilitatem auferens, et caetera quibus servire debuerant Deo: et in usum servitii sui convertens: resistentes occidit in ore gladii, quia quos flectere ad consensum nequit, corporaliter occidit.

⁷ + 2.17 Descendit in campos. Damascus potus sanguinis interpretatur, in qua principes gentium exprimuntur, qui sitiunt sanguinem fidelium: maxime in tempore messis, id est, in summatione saeculi debacchante per latitudinem orbis furore Antichristi.

qui venientes ad Holofernem, dixerunt: ⁸ ² Desinat indignatio tua circa nos: melius est enim ut viventes serviamus Nabuchodonosor regi magno, et subditi simus tibi, quam morientes cum interitu nostro ipsi servitutis nostræ damna patiamur. ³ Omnis civitas nostra, omnisque possessio, omnes montes, et colles, et campi, et armenta bouum, gregesque ovium, et caprarum, equorumque et camelorum, et universæ facultates nostræ atque familiæ, in conspectu tuo sunt: ⁴ sint omnia nostra sub lege tua. ⁵ Nos, et filii nostri, servi tui sumus. ⁶ Veni nobis pacificus dominus, et utere servitio nostro, sicut placuerit tibi. ⁷ Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, et obtinuit omnem civitatem, et omnem inhabitantem terram. ⁸ De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes, et electos ad bellum. ⁹ Tantusque metus provinciis illis incubuit, ut universarum urbium habitatores principes et honorati simul cum populis exirent obviam venienti, ¹⁰ excipientes eum cum coronis et lampadibus, ducentes choros in tympanis et tibiis. ¹¹ Nec ista tamen facientes, ferocitatem ejus pectoris mitigare potuerunt: ¹² nam et civitates eorum destruxit, et lucos eorum excidit. ¹³ Præceperat enim illi Nabuchodonosor rex, ut omnes deos terræ exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur deus ab his nationibus quæ potuissent Holofernens potentia subjugari. ¹⁴ Pertransiens autem Syriam Sobal, et omnem Apameam, omnemque Mesopotamiam, venit ad Idumæos in terram Gabaa, ¹⁵ accepitque civitates eorum, et sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit universum exercitum virtutis suæ.

¹ Tunc audientes hæc filii Israël qui habitabant in terra Juda, timuerunt valde a facie ejus. ² Tremor et horror invasit sensus eorum, ne hoc faceret Jerusalem et templo Domini, quod fecerat ceteris civitatibus et templis earum. ³ Et miserunt in omnem Samariam per circuitum usque Jericho, et præoccupaverunt omnes vertices montium: ⁴ et muris circumdederunt vicos suos, et congregaverunt frumenta in præparationem pugnæ. ⁵ Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad universos qui erant contra Esdrelon, quæ est contra faciem campi magni juxta Dothain, et universos per quos viæ transitus esse poterat, ⁶ ut obtinerent ascensus montium, per quos via esse poterat ad Jerusalem, et illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes. ⁷ Et fecerunt filii Israël secundum quod constituerat eis sacerdos Domini Eliachim. ⁸ Et clamavit omnis populus ad Dominum instantia magna, et humiliaverunt animas suas in jejuniis et orationibus, ipsi et mulieres eorum. ⁹ Et induerunt se sacerdotes ciliciis, et infantes prostraverunt contra faciem templi Domini, et altare Domini operuerunt cilicio: ¹⁰ et clamaverunt ad Dominum Deum Israël unanimiter ne darentur in prædam infantes eorum, et

⁸ + **3.1 Tunc mise unt,** etc. Potentes sæculi et voluptatum amatores, qui principem mundi student reconciliare sibi, ut mortis periculum et voluptatis, detrimentum evadere possint; de quibus dicitur: Qui vult esse amicus hujus sæculi, inimicus Dei constituitur. In his enim solli itudo hujus sæculi, et fallaci divitiarum suffocat verbum, et fructum non facit, hi enim secundum nomina harum provinciarum superbia extolluntur, vanitatem sequuntur: terram duabus viis ingrediuntur, et cœtum luentium vel luxuriæ suæ pœnas luentium in inferno sociabuntur: ubi ad calorem nimium transibunt ab aquis nivium, et vermibus eorum non morietur, et ignis non exstinguetur.

uxores eorum in divisionem, et civitates eorum in exterminium, et sancta eorum in pollutionem, et fierent opprobrium gentibus. ¹¹ Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circumivit omnem Israël, allocutusque est eos, ¹² dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in jejuniis et orationibus in conspectu Domini. ¹³ Memores estote Moysi servi Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, et in potentia sua, et in exercitu suo, et in clypeis suis, et in curribus suis, et in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando dejecit: ⁹ ¹⁴ sic erunt universi hostes Israël, si perseveraveritis in hoc opere quod cœpistis. ¹⁵ Ad hanc igitur exhortationem ejus deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini, ¹⁶ ita ut etiam hi qui offerebant Domino holocausta, præcincti ciliciis offerrent sacrificia Domino, et erat cinis super capita eorum. ¹⁷ Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, ut visitaret populum suum Israël.

5Nuntiatumque est Holoferni principi militiæ Assyriorum, quod filii Israël præpararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent: ² et furore nimio exarsit in iracundia magna, vocavitque omnes principes Moab et duces Ammon, ³ et dixit eis: Dicite mihi quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quæ, et quales, et quantæ sint civitates eorum: quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum, vel quis rex militiæ illorum: ⁴ et quare præ omnibus qui habitant in oriente, isti contempserunt nos, et non exierunt obviam nobis ut susciperent nos cum pace? ⁵ Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon respondens, ait: Si digneris audire, domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto qui in montanis habitat, et non egredietur verbum falsum ex ore meo. ¹⁰ ⁶ Populus iste ex progenie Chaldæorum est. ⁷ Hic primum in Mesopotamia habitavit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in terra Chaldæorum. ⁸ Deserentes itaque cæremonias patrum suorum, quæ in multitudine deorum erant, ⁹ unum Deum cæli coluerunt, qui et præcepit eis ut exirent inde et habitarent in Charan. Cumque operuisset omnem terram fames, descenderunt in Ægyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exercitus. ¹⁰ Cumque gravaret eos rex Ægypti, atque in ædificationibus urbium suarum in luto et latere subjugasset eos,

⁹ + 4.13 **Memores estote.** Per exempla sanctorum corroborat, unde Job Cap. 12.: Instauras testes contra me, et Paulus ad Hebræos fidei virtutem laudans patrum copiosa induxit exempla, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam.

¹⁰ + 5.5 **Tunc Achior dux,** etc. Quasi princeps hæreticorum qui ibet idololatriæ deditus, qui de divinis operibus et miraculis cognovit quæ sæpe aliis dicit, quamvis fidem catholicam perfecte non didicerit, et Christi baptismate renatus non sit. Vel per Achior hæretici designantur, qui licet per omnia viam veritatis non teneant, tamen in doctrina sua multa vera prædicant, quæ nostræ fidei concordant. Hi contra Ecclesiam catholicam pugnant, sed ratione superati veritatem omnino non celant, hæretici enim bona malis permiscent; quia si semper mala dicerent, latere non possent; sicut qui veneni poculum porrigit, labrum calicis melle tangit, ut quod dulce est, primo sentiatur, ne quod mortiferum est timeatur. Aliquando tamen corre ti salvantur, sicut Achior videns victoriam Judith, consociatus populo Dei circumcidit carnem præputii sui: leprosi quoque evangelici hæreticos exprimunt, qui dum rectis prava inserunt, quasi colorem sanum maculis aspergunt.

clamaverunt ad Dominum suum, et percussit totam terram Ægypti plagis variis. ¹¹ Cumque eiecissent eos Ægyptii a se, et cessasset plaga ab eis, et iterum eos vellent capere, et ad suum servitium revocare, ¹² fugientibus his, Deus cæli mare aperuit, ita ut hinc inde aquæ quasi murus solidarentur, et isti pede sicco fundum maris perambulando transirent. ¹³ In quo loco dum innumerabilis exercitus Ægyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, ut non remaneret vel unus, qui factum posteris nuntiaret. ¹⁴ Egressi vero mare Rubrum, deserta Sina montis occupaverunt, in quibus numquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit. ¹⁵ Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, et per annos quadraginta annonam de cælo consecuti sunt. ¹⁶ Ubicumque ingressi sunt sine arcu et sagitta, et absque scuto et gladio, Deus eorum pugnavit pro eis, et vicit. ¹⁷ Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit a cultu Domini Dei sui. ¹⁸ Quotiescumque autem præter ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in prædam, et in gladium, et in opprobrium. ¹⁹ Quotiescumque autem pœnituerunt se recessisse a cultura Dei sui, dedit eis Deus cæli virtutem resistendi. ²⁰ Denique Chananæum regem, et Jebusæum, et Pherezæum, et Hethæum, et Hevæum, et Amorrhæum, et omnes potentes in Hesebon prostraverunt, et terras eorum et civitates eorum ipsi possederunt: ²¹ et usque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona: Deus enim illorum odit iniquitatem. ²² Nam et ante hos annos cum recessissent a via quam dederat illis Deus ut ambularent in ea, exterminati sunt præliis a multis nationibus, et plurimi eorum captivi abducti sunt in terram non suam. ²³ Nuper autem reversi ad Dominum Deum suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt, et ascenderunt montana hæc omnia, et iterum possident Jerusalem, ubi sunt sancta eorum. ²⁴ Nunc ergo mi domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, et subjugati erunt sub iugo potentiæ tuæ. ²⁵ Si vero non est offensio populi hujus coram Deo suo, non poterimus resistere illis, quoniam Deus eorum defendet illos: et erimus in opprobrium universæ terræ. ²⁶ Et factum est, cum cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, et cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum: ²⁷ Quis est iste, qui filios Israël posse dicat resistere regi Nabuchodonosor et exercitibus ejus, homines inermes, et sine virtute, et sine peritia artis pugnae? ²⁸ Ut ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: et cum capti fuerint potentes eorum, tunc cum eisdem gladio transverberabitur: ²⁹ ut sciat omnis gens quoniam Nabuchodonosor deus terræ est, et præter ipsum alius non est.

6Factum est autem cum cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, dixit ad Achior: ² Quoniam prophetasti nobis, dicens quod gens Israël defendatur a Deo suo, ut ostendam tibi quoniam non est deus nisi Nabuchodonosor, ³ cum percusserimus eos omnes, sicut hominem unum, tunc et ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, et omnis Israël tecum perditione disperiet: ⁴ et probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit

universæ terræ: tuncque gladius militiæ meæ transiet per latera tua, et confixus cades inter vulneratos Israël, et non respirabis ultra, donec extermineris cum illis. ⁵ Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus: et pallor qui faciem tuam obtinet abscedat a te, si verba mea hæc putas impleri non posse. ⁶ Ut autem noveris quia simul cum illis hæc experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, ut, dum dignas mei gladii pœnas exceperint, ipse simul ultioni subjaceas. ⁷ Tunc Holofernes præcepit servis suis ut comprehenderent Achior, et perducerent eum in Bethuliam, et traderent eum in manus filiorum Israël. ⁸ Et accipientes eum servi Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cum appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fundibularii. ⁹ Illi autem divertentes a latere montis, ligaverunt Achior ad arborem manibus et pedibus, et sic vinctum restibus dimiserunt eum, et reversi sunt ad dominum suum. ¹⁰ Porro filii Israël descendentes de Bethulia, venerunt ad eum: quem solventes, duxerunt ad Bethuliam, atque in medium populi illum statuentes, percunctati sunt quid rerum esset quod illum vinctum Assyrii reliquissent. ¹¹ ¹¹ In diebus illis erant illic principes Ozias filius Micha de tribu Simeon, et Charmi, qui et Gothoniël. ¹² In medio itaque seniorum, et in conspectu omnium, Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: et qualiter populus Holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum, ¹³ et quemadmodum ipse Holofernes iratus jusserit eum Israëlitis hac de causa tradi, ut dum vicerit filios Israël, tunc et ipsum Achior diversis jubeat interire suppliciis, propter hoc quod dixisset: Deus cæli defensor eorum est. ¹⁴ Cumque Achior universa hæc exposuisset, omnis populus cecidit in faciem, adorantes Dominum, et communi lamentatione et fletu unanimes preces suas Domino effuderunt, ¹⁵ dicentes: Domine Deus cæli et terræ, intuere superbiam eorum, et respice ad nostram humilitatem, et faciem sanctorum tuorum attende, et ostende quoniam non derelinquis præsumentes de te: et præsumentes de se, et de sua virtute gloriantes, humilias. ¹⁶ Finito itaque fletu, et per totam diem oratione populorum completa, consolati sunt Achior, ¹⁷ dicentes: Deus patrum nostrorum, cujus tu virtutem prædicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem, ut eorum magis tu interitum videas. ¹⁸ Cum vero Dominus Deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit et tecum Deus in medio nostri: ut sicut placuerit tibi, ita cum tuis omnibus converseris nobiscum. ¹⁹ Tunc Ozias, finito consilio, suscepit eum in domum suam, et fecit ei cœnam magnam. ¹² ²⁰ Et vocatis omnibus presbyteris, simul

¹¹ + **6.10 Porro filii Israël descendentes de Bethulia venerunt.** Filii: doctores Ecclesiæ ad arborem ligatum solvunt, cum catechumenos suos, nec persecutorum rabiem, nec mortem perterritescere docent. Quasi ad arborem ligatum solvunt, cum a formidine crucis mentem pavidam eruunt, et ad patiendum instruunt, hoc autem melius fit, si exemplo Oziæ et Carmin qui confortantes Achior, preces devotas cum omni populo Domino effuderunt magistri Ecclesiæ cum cæteris fidelibus auditores suos Domino commendaverint devotis precibus, ut ejus dono habeatur, quod humana infirmitas non meretur.

¹² + **6.19 Et fecit ei cœnam magnam.** Expleto jejunio facit, qui animam diu languidam, et pane verbi Domini egentem, evangelica doctrina et dapibus virtutum reficit. Huic convivio advocantur omnes presbyteri, ut eorum exhortationibus et exemplis corroborentur neophyti ad fidem accipiendam vel conservandam.

expleto jejunio refecerunt. ²¹ Postea vero convocatus est omnis populus, et per totam noctem intra ecclesiam oraverunt, petentes auxilium a Deo Israël.

7Holofernes autem altera die præcepit exercitibus suis ut ascenderent contra Bethuliam. ² Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, et equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorum quos occupaverat captivitas, et abducti fuerant de provinciis et urbibus universæ juventutis. ³ Omnes paraverunt se pariter ad pugnam contra filios Israël, et venerunt per crepidinem montis usque ad apicem, qui respicit super Dothain, a loco qui dicitur Belma usque ad Chelmon, qui est contra Esdreton. ⁴ Filii autem Israël, ut viderunt multitudinem illorum, prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes ut Deus Israël misericordiam suam ostenderet super populum suum. ⁵ Et assumptes arma sua bellica, sederunt per loca quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, et erant custodientes ea tota die et nocte. ⁶ Porro Holofernes, dum circuit per gyrum, reperit quod fons qui influebat, aquæductum illorum a parte australi extra civitatem dirigeret: et incidi præcepit aquæductum illorum. ⁷ Erant tamen non longe a muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocillandum potius quam ad potandum. ¹³ ⁸ Sed filii Ammon et Moab accesserunt ad Holofernem, dicentes: Filii Israël non in lancea nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, et muniunt illos colles in præcipitio constituti. ⁹ Ut ergo sine congressione pugnæ possis superare eos, pone custodes fontium, ut non hauriant aquam ex eis, et sine gladio interficias eos, vel certe fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse. ¹⁰ Et placuerunt verba hæc coram Holoferne et coram satellitibus ejus, et constituit per gyrum centenarios per singulos fontes. ¹¹ Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisternæ et collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua quotidie. ¹² Tunc ad Oziam congregati omnes viri feminæque, juvenes et parvuli, omnes simul una voce ¹⁴ ¹³ dixerunt: Judicet Deus inter nos et te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacifice cum Assyriis, et propter hoc vendidit nos Deus in manibus eorum. ¹⁴ Et ideo non est qui adjuvet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti, et perditione magna. ¹⁵ Et nunc congregate universos qui in civitate sunt, ut sponte tradamus nos omnes populo Holofernens. ¹⁶ Melius est enim

¹³ + **7.7 Erant tamen non longe a muris fontes.** Sicut in libro Regum Philisthiim fabros ferrarios auferunt, ne faciant Hebræis aut lanceam, aut gladium. Et descendit omnis Israël ad Philisthiim, ut exaceret vomerem, et ligonem et securim, et sarculum. Hoc enim maxime diabolus studet, ut doctrinæ fluentia et virtutum arma auferat, et sic nequitiam suam in interitum servorum Dei velociter expleat: hinc principes gentium et Julianus apostata non solum divinam, sed et humanam Christianis interdicit philosophiam.

¹⁴ + **7.12 Tunc ad Oziam congregati.** Carnales qui dicunt Domine, Domine, cor autem eorum longe est a me Matth. 7, 15.. Sunt enim in sagena Domini et boni et mali pisces, usque ad littus futuri judicii, qui præsentis vitæ incommoda graviter ferentes, malunt præsentibus uti deliciis, quam cœlestia bona sibi in futuro reservari, qui magistros suos importunis quærimoniis affligunt, et sibi ad luxum sæculi assentire cogunt, unde sequitur:

ut captivi benedicamus Dominum viventes, quam moriamur, et simus opprobrium omni carni, cum viderimus uxores nostras et infantes nostros mori ante oculos nostros. ¹⁷ Contestamur hodie cælum et terram, et Deum patrum nostrorum, qui ulciscitur nos secundum peccata nostra, ut jam tradatis civitatem in manu militiæ Holofernis, et sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis. ¹⁸ Et cum hæc dixissent, factus est fletus et ululatus magnus in ecclesia ab omnibus, et per multas horas una voce clamaverunt ad Deum, dicentes: ¹⁹ Peccavimus cum patribus nostris: iniuste egimus, iniquitatem fecimus. ²⁰ Tu, quia pius es, miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, et noli tradere confitentes te populo qui ignorat te, ²¹ ut non dicant inter gentes: Ubi est Deus eorum? ²² Et cum fatigati ex his clamoribus et his fletibus lassati siluissent, ²³ exurgens Ozias infusus lacrimis, dixit: Æquo animo estote, fratres, et hos quinque dies expectemus a Domino misericordiam. ¹⁵ ²⁴ Forsitan enim indignationem suam abscindet, et dabit gloriam nomini suo. ²⁵ Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hæc verba quæ locuti estis.

8Et factum est cum audisset hæc verba Judith vidua, quæ erat filia Merari filii Idox filii Joseph filii Oziæ filii Elai filii Jamnor filii Gedeon filii Raphaim filii Achitob filii Melchiæ filii Enan filii Nathaniæ filii Salathiel filii Simeon filii Ruben, ¹⁶ ² et vir ejus fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hordeaceæ: ¹⁷ ³ instabat enim super alligantes manipulos in campo, et venit æstus super caput ejus, et mortuus est in Bethulia civitate sua, et

¹⁵ + **7.23 Et hos quinque dies,** etc. Quinque dies quinque sensus corporis, quibus præsens vita ducitur, quasi quinque dierum inducias doctor iners expetit, qui corporale vitium solatium auditoribus indiscrete promittit, quasi in potestate sua sit summi datoris magnificentia, cum magis tempus tribuendi, et modus, in dantis quam accipientis potestate consistat: si enim præsentis vitæ negatur solatium, subditos deserunt, ut cedentes persecutionibus, corporale devitent supplicium. Hanc conventionem nostra Judith, id est Ecclesia, respuit et contemnit.

¹⁶ + **8.1 Et factum est cum,** etc., sequitur Filia Merari. Id est amaritudinis. Ecclesia enim per amaritudinem et tribulationem ad futuræ vitæ gaudia generatur: ubi Dominum laudabit in æternum. Quod enim quindecim generatione progenita narratur, significat quod Ecclesia per hebdomadam legis et ogdoadam evangelii, de patriarchis et apostolis est edita, et ad cœlestem gratiam ascensura; unde hic numerus graduum in Psalterio ponitur, futuræ ad cœlos ascensionis figurativus, quo sancti venientes merito dicunt, Ecce nunc benedicite Domino.

¹⁷ + **8.2 Et vir ejus fuit Manasses,** etc. Manasses interpretatur obliviosus vel necessitas, cui Judith conjugio copulata quasi decalogo legis vel ritibus gentilium obnoxia. Sed veniente Christo et luce Evangelii clarescente in mundo, omnis illa observantia cessit, et quasi vilis collectio messis velociter transiit; unde Apostolus: Ubi venit fides, jam non sumus sub pædagogō. Omnes enim filii Dei estis per fidem in Christo Jesu Gal. 3.. Et ad Romanos ait: Mortificati estis legi per corpus Christi Jesu, ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit Rom. 7.. Et vir Manasses, Christus Ecclesiæ sponsus. Bene Manasses dicitur, quia nos facit oblivisci calamitatis pristinae per consolationem vitæ futuræ. Hic in tempore messis hordeaceæ, id est collectionis plebis Judaicæ, cum mitteret apostolos suos prædicare et manipulos credentium congregare: venit æstus persecutionis super caput ejus, id est super divinitatem ejus. Caput enim Christi Deus II Cor. 2.. Inde enim maxime scandalizabantur Judæi, quod dicebat se esse Filium Dei. Unde, Facis teipsum Deum Joan. 10.. Et alibi: Quia Filium Dei se fecit Ibid. 19.. Passus est Jesus in gente sua, et sepultus in horto. Hujus sponsa ablato sponso, jejunio, et orationi operam dat, usque ad consummationem sæculi, nec erroribus hæreticis dignatur pollui. Cui vir suus reliquit divitias spiritualis sapientiæ et virtutis: et familiam, id est gentium multitudinem, aggregavit.

sepultus est illic cum patribus suis. ⁴ Erat autem Judith relicta ejus vidua jam annis tribus et mensibus sex. ⁵ Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, ⁶ et habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata et neomenias et festa domus Israël. ⁷ Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas, et familiam copiosam, ac possessiones armentis boum, et gregibus ovium plenas. ¹⁸ ⁸ Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum. ⁹ Hæc itaque cum audisset quoniam Ozias promississet quod transacto quinto die traderet civitatem, misit ad presbyteros Chabri et Charmi. ¹⁰ Et venerunt ad illam, et dixit illis: Quod est hoc verbum, in quo consensit Ozias, ut tradat civitatem Assyriis si intra quinque dies non venerit vobis adjutorium? ¹¹ et qui estis vos, qui tentatis Dominum? ¹² non est iste sermo qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet, et furorem accendat. ¹⁹ ¹³ Posuistis vos tempus miseracionis Domini, et in arbitrium vestrum, diem constituistis ei. ¹⁴ Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, et indulgentiam ejus fuis lacrimis postulemus: ¹⁵ non enim quasi homo sic Deus comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. ¹⁶ Et ideo humiliemus illi animas nostras, et in spiritu constituti humiliato, servientes illi ¹⁷ dicamus flentes Domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur: ¹⁸ quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, et adoraverunt deos alienos, ¹⁹ pro quo scelere dati sunt in gladium, et in rapinam, et in confusionem inimicis suis: nos autem alterum deum nescimus præter ipsum. ²⁰ Expectemus humiles consolationem ejus, et exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, et humiliabit omnes gentes, quæcumque insurgunt contra nos, et faciet illas sine honore Dominus Deus noster. ²¹ Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, et ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint quia tentati sunt patres nostri, ut probarentur si vere colerent Deum suum. ²² Memores esse debent quomodo pater noster Abraham tentatus est, et per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. ²³ Sic Isaac, sic Jacob, sic Moyses, et omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles. ²⁴ Illi autem qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, et impatientiam suam et improprium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt, ²⁵ exterminati sunt ab exterminatore, et a serpentibus perierunt. ²⁶ Et nos ergo non ulciscamur nos

¹⁸ + **8.7 Cui vir suus reliquerat divitias multas.** Ex veteris legis et ex philosophiæ instructione, moralisque disciplinæ, multiplices opes ad Christum veniens attulit Ecclesia; unde et Paulus se ad pedes Gamaliel nutritum gloriatur, et Moyses omni sapientia Ægyptiorum eruditus legitur.

¹⁹ + **8.12 Non est iste sermo.** Cum afflicti sumus, nec tempus, nec modum præscribere Domino debemus, sed magis arbitrio ejus cuncta relinquamus. Unde quidam patrum in oratione sua dixisse legitur: Fili Dei, fili Dei, sicut scis, et sicut vis, miserere mei Matth. 6.. Regnum tantum Dei quærere debemus, et omnia adjicientur. Præsens vita sit fidelibus in usu, futura in fructu. Sit res temporalis in itinere, desideretur æterna in perventione.

pro his quæ patimur, ²⁷ sed reputantes peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi servi corripimur ad emendationem, et non ad perditionem nostram evenisse credamus. ²⁸ Et dixerunt illi Ozias et presbyteri: Omnia quæ locuta es, vera sunt, et non est in sermonibus tuis ulla reprehensio. ²⁰ ²⁹ Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, et timens Deum. ³⁰ Et dixit illis Judith: Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis, ²¹ ³¹ ita quod facere disposui, probate si ex Deo est, et orate ut firmum faciat Deus consilium meum. ³² Stabitis vos ad portam nocte ista, et ego exeam cum abra mea: et orate, ut sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israël. ³³ Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, et usque dum renuntiem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum. ³⁴ Et dixit ad eam Ozias princeps Juda: Vade in pace, et Dominus sit tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt.

⁹ Quibus ascendentibus, Judith ingressa est oratorium suum: et induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: et prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens: ²² ² Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, et denudaverunt femur virginis in confusionem: ²³ ³ et dedisti mulieres illorum in prædam, et filias illorum in captivitatem: et omnem prædam in divisionem servis tuis, qui zelaverunt zelum tuum: subveni, quæso te, Domine Deus meus, mihi viduæ. ⁴ Tu enim fecisti priora, et illa post illa cogitasti: et hoc factum est quod ipse voluisti. ⁵ Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, et tua iudicia in tua providentia posuisti. ⁶ Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Ægyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, et in equitatu suo, et in multitudine bellatorum. ⁷ Sed aspexisti super castra eorum, et tenebræ fatigaverunt eos. ⁸ Tenuit pedes eorum abyssus, et aquæ operuerunt eos. ⁹ Sic fiant et isti, Domine, qui confidunt in multitudine sua, et in curribus suis, et in contis, et in scutis, et in sagittis suis, et in lanceis gloriantur, ²⁴ ¹⁰ et nesciunt quia tu ipse es Deus noster, qui conteris bella ab initio, et Dominus nomen est tibi. ¹¹ Erige brachium tuum sicut ab initio, et

²⁰ + **8.28 Et dixerunt.** Quæcunque loquitur Ecclesia in confessione fidei in doctrina religionis, laudabilia et irreprehensibilia sunt, hæc singulos fideles orando præmonet, si quisque sicut probavit verum esse quod docet, ita operibus implet: unde subditur:

²¹ + **8.30 Et dixit illis Judith.** Judith, id est Ecclesia, commendat præbyteris portam, id est castrorum Dei sollicitam custodiam, ut pervigili et solerti cura contra hostium insidias semper parati assistant et orationibus muniti.

²² + **9.1 Quibus abscedentibus.** Postquam ad presbyteros locuta est, oratorium ingreditur Judith, quia sollicitudo sanctorum post prædicationis obsequium, redit ad cordis sui secretum, ut ibi compleat puræ ascensionis incensum: secundum illud, Cum oraveris, intra in cubiculum tuum.

²³ + **9.2 Domine Deus.** Bene in oratione actum Simonis commemorat, qui cum fratre Levi stuprum sororis in alienigenas vindicavit. Futurum enim erat, ut Holofernes qui in Judith voluit explere immunditiam libidinis, gladio feriretur ultionis.

²⁴ + **9.9 Respice castra.** Sicut luxuriosos luxuriosis comparat, ita nunc superbis superbos, Assyrios, scilicet Ægyptiis; quia sicut potentia divina est in illis, ita manifestari potest et his subversis, quia idem Dominus, eadem potentia, eadem justitia.

allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, et polluere tabernaculum nominis tui, et dejicere gladio suo cornu altaris tui. ¹² Fac, Domine, ut gladio proprio ejus superbia amputetur: ¹³ capiat laqueo oculorum suorum in me, et percutes eum ex labiis caritatis meae. ¹⁴ Da mihi in animo constantiam ut contemnam illum, et virtutem, ut evertam illum. ¹⁵ Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum manus feminæ dejecerit eum. ¹⁶ Non enim in multitudine est virtus tua, Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. ¹⁷ Deus cælorum, creator aquarum, et Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, et de tua misericordia præsumentem. ¹⁸ Memento, Domine, testamenti tui, et da verbum in ore meo, et in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione tua permaneat: ¹⁹ et omnes gentes agnoscant quia tu es Deus, et non est alius præter te.

10 Factum est autem, cum cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco in quo jacuerat prostrata ad Dominum. ² Vocavitque abram suam, et descendens in domum suam, abstulit a se cilicium, et exiit se vestimentis viduitatis suæ, ²⁵ ³ et lavit corpus suum, et unxit se myro optimo, et discriminavit crinem capitis sui, et imposuit mitram super caput suum, et induit se vestimentis jucunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola, et lilia, et inaures, et annulos, et omnibus ornamentis suis ornavit se. ⁴ Cui etiam Dominus contulit splendorem: quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendeat: et ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret. ²⁶ ⁵ Imposuit itaque abra suæ ascoperam vini, et vas olei, et polentam, et palathas, et panes, et caseum, et profecta est. ²⁷ ⁶ Cumque venissent ad portam civitatis, invenerunt expectantem Oziam et presbyteros civitatis. ⁷ Qui cum vidissent eam, stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem ejus. ⁸ Nihil tamen interrogantes eam, dimiserunt transire, dicentes: Deus patrum nostrorum det tibi gratiam, et omne consilium tui cordis sua virtute corroboret, ut gloriatur super te Jerusalem, et sit nomen tuum in numero sanctorum et justorum. ⁹ Et dixerunt hi qui illic erant omnes una voce: Fiat, fiat. ¹⁰ Judith vero orans Dominum, transivit

²⁵ + **10.2 Abstulit a se cilicium, et exiit se vestimentis viduitatis suæ,** etc. Quia sancta Ecclesia aliquando pro peccatis suis, poenitentiae gerit affectum: sed tamen spe remissionis et futuri præmii exhilarat animum.

²⁶ + **10.4 Ut incomparabili decore.** Quia justum est, ut qui Dei fervet amore, omnibus habeatur dignus honore, unde: Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate Psal. 44..

²⁷ + **10.5 Et panes et caseum.** Hæc omnia Abra pro dispensatione dominæ suæ observat. Justum est enim, ut qui non novit moderamina vitæ suæ tenere, non subito fiat rector alienæ. Dixeruntque, etc. Sub dominatione sæcularium principum libere manere permiserunt. Sicut Trajanus licet inprimis Christi Confessores persecutus sit, Plinio secundo admonente, levioribus decretis edictum suum temperavit. Ælius quoque Adrianus per Quadratum discipulum apostolorum, et Aristidem Atheniensem virum, de Christiana religione eruditus, ad Munitium Fundanum proconsulem Asiæ epistolam misit, ut nemini liceret Christianum sine criminis objectione aut probatione damnare.

per portas, ipsa et abra ejus. ¹¹ Factum est autem cum descenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Assyriorum, et tenuerunt eam, dicentes: Unde venis? aut quo vadis? ¹² Quæ respondit: Filia sum Hebræorum, ideo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnovi quod dentur vobis in deprædationem, pro eo quod contemnentes vos, noluerunt ultro tradere seipsos ut invenirent misericordiam in conspectu vestro. ¹³ Hac de causa cogitavi mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, ut indicem illi secreta illorum, et ostendam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ut non cadat vir unus de exercitu ejus. ¹⁴ Et cum audissent viri illi verba ejus, considerabant faciem ejus, et erat in oculis eorum stupor, quoniam pulchritudinem ejus mirabantur nimis. ¹⁵ Et dixerunt ad eam: Conservasti animam tuam, eo quod tale reperisti consilium, ut descenderes ad dominum nostrum. ¹⁶ Hoc autem scias, quoniam cum steteris in conspectu ejus, bene tibi faciet, et eris gratissima in corde ejus. Duxeruntque illam ad tabernaculum Holofernis, annuntiantes eam. ¹⁷ Cumque intrasset ante faciem ejus, statim captus est in suis oculis Holofernes. ¹⁸ Dixeruntque ad eum satellites ejus: Quis contemnat populum Hebræorum, qui tam decoras mulieres habent, ut non pro his merito pugnare contra eos debeamus? ¹⁹ Videns itaque Judith Holofernem sedentem in conopeo, quod erat ex purpura, et auro, et smaragdo, et lapidibus pretiosis intextum, ²⁰ et cum in faciem ejus intendisset, adoravit eum, prosternens se super terram. Et elevaverunt eam servi Holofernis, jubente domino suo.

11 Tunc Holofernes dixit ei: Æquo animo esto, et noli pavere in corde tuo: quoniam ego numquam nocui viro qui voluit servire Nabuchodonosor regi: ² populus autem tuus, si non contempsisset me, non levassem lanceam meam super eum. ³ Nunc autem dic mihi, qua ex causa recessisti ab illis, et placuit tibi ut venires ad nos? ⁴ Et dixit illi Judith: Sume verba ancillæ tuæ, quoniam si secutus fueris verba ancillæ tuæ, perfectam rem faciet Dominus tecum. ²⁸ ⁵ Vivit enim Nabuchodonosor rex terræ, et vivit virtus ejus, quæ est in te ad correptionem omnium animarum errantium: quoniam non solum homines serviunt illi per te, sed et bestię agri obtemperant illi. ⁶ Nuntiatur enim animi tui industria universis gentibus, et indicatum est omni sæculo quoniam tu solus bonus et potens es in omni regno ejus: et disciplina tua omnibus provinciis prædicatur. ⁷ Nec hoc latet, quod locutus est Achior, nec illud ignoratur, quod ei jusseris evenire. ⁸ Constat enim Deum nostrum sic peccatis offensus, ut mandaverit per prophetas suos ad populum quod tradat eum pro peccatis suis. ⁹ Et quoniam sciunt se offendisse Deum suum filii Israël, tremor tuus super ipsos est. ¹⁰ Insuper etiam fames invasit eos, et ab ariditate aquæ jam inter mortuos computantur. ¹¹ Denique hoc ordinant, ut interficiant pecora sua, et bibant sanguinem eorum: ¹² et sancta Domini Dei sui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino, et oleo, hæc cogitaverunt impendere, et volunt consumere quæ nec manibus deberent

²⁸ + **11.4 Et dixit illi Judith: Sume verba,** etc. AUG., serm. 229 de temp. Species custodit quæ blanditur, etc., usque ad sed sopor tibi quem ferias præparavit.

contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum est quod in perditionem dabuntur. ¹³ Quod ego ancilla tua cognoscens, fugi ab illis, et misit me Dominus hæc ipsa nuntiare tibi. ¹⁴ Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc apud te: et exiet ancilla tua, et orabo Deum, ¹⁵ et dicet mihi quando eis reddat peccatum suum, et veniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te per mediam Jerusalem, et habebis omnem populum Israël, sicut oves quibus non est pastor, et non latrabit vel unus canis contra te: ¹⁶ quoniam hæc mihi dicta sunt per providentiam Dei, ¹⁷ et quoniam iratus est illis Deus, hæc ipsa missa sum nuntiare tibi. ²⁹ ¹⁸ Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, et coram pueris ejus, et mirabantur sapientiam ejus, et dicebant alter ad alterum: ¹⁹ Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, et in sensu verborum. ²⁰ Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus, qui misit te ante populum, ut des illum tu in manibus nostris: ²¹ et quoniam bona est promissio tua, si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit et Deus meus, et tu in domo Nabuchodonosor magna eris, et nomen tuum nominabitur in universa terra.

¹² Tunc jussit eam introire ubi repositi erant thesauri ejus, et jussit illic manere eam, et constituit quid daretur illi de convivio suo. ² Cui respondit Judith, et dixit: Nunc non potero manducare ex his quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem quæ mihi detuli, manducabo. ³ Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista, quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi? ⁴ Et dixit Judith: Vivit anima tua, domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc quæ cogitavi. Et induxerunt illam servi ejus in tabernaculum quod præceperat. ⁵ Et petiit dum introiret, ut daretur ei copia nocte et ante lucem egrediendi foras ad orationem, et deprecandi Dominum. ⁶ Et præcepit cubiculariis suis ut sicut placeret illi, exiret et introiret ad adorandum Deum suum per triduum: ⁷ et exhibat noctibus in vallem Bethuliæ, et baptizabat se in fonte aquæ. ⁸ Et ut ascendebat, orabat Dominum Deum Israël ut dirigeret viam ejus ad liberationem populi sui. ⁹ Et introiens, munda manebat in tabernaculo usque dum acciperet escam suam in vespere. ¹⁰ Et factum est, in quarto die Holofernes fecit cœnam servis suis, et dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, et suade Hebræam illam ut sponte consentiat habitare mecum. ¹¹ Fœdum est enim apud Assyrios, si femina irrideat virum agendo ut immunis ab eo transeat. ¹² Tunc introivit Vagao ad Judith, et dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, ut honorificetur ante faciem ejus, ut manducet cum eo, et bibat vinum in jucunditate. ¹³ Cui Judith respondit: Quæ ego sum, ut contradicam domino meo? ¹⁴ omne quod erit ante oculos ejus bonum et optimum, faciam. Quidquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ. ¹⁵ Et surrexit, et ornavit se vestimento suo, et ingressa stetit ante faciem ejus. ¹⁶ Cor autem Holofernes concussum est: erat enim ardens in concupiscentia ejus. ¹⁷ Et dixit ad eam Holofernes:

²⁹ + 11.17 **Missa sum.** Prima via salutis fuit gentibus, prædicatores Evangelii gratanter recipere et fidem præbere, et per eorum doctrinam ad agnitionem veritatis venire.

Bibe nunc, et accumbe in jucunditate, quoniam invenisti gratiam coram me.
¹⁸ Et dixit Judith: Bibam, domine, quoniam magnificata est anima mea hodie
 præ omnibus diebus meis. ¹⁹ Et accepit, et manducavit et bibit coram ipso
 ea quæ paraverat illi ancilla ejus. ³⁰ ²⁰ Et jucundus factus est Holofernes ad
 eam, bibitque vinum multum nimis, quantum numquam biberat in vita sua.

¹³Ut autem sero factum est, festinaverunt servi illius ad hospitia sua, et
 conclusit Vagao ostia cubiculi, et abiit. ² Erant autem omnes fatigati a vino,
³ eratque Judith sola in cubiculo. ⁴ Porro Holofernes jacebat in lecto, nimia
 ebrietate sopitus. ³¹ ⁵ Dixitque Judith puellæ suæ ut staret foris ante
 cubiculum, et observaret. ⁶ Stetitque Judith ante lectum, orans cum
 lacrimis, et labiorum motu in silentio, ⁷ dicens: Confirma me, Domine Deus
 Israël, et respice in hac hora ad opera manuum mearum, ut, sicut promisisti,
 Jerusalem civitatem tuam erigas: et hoc quod credens per te posse fieri
 cogitavi, perficiam. ⁸ Et cum hæc dixisset, accessit ad columnam quæ erat
 ad caput lectuli ejus, et pugionem ejus, qui in ea ligatus pendebat, exsolvit.
⁹ Cumque evaginasset illum, apprehendit comam capitis ejus, et ait:
 Confirma me, Domine Deus, in hac hora. ¹⁰ Et percussit bis in cervicem ejus,
 et abscidit caput ejus, et abstulit conopeum ejus a columnis, et evolvit corpus
 ejus truncum. ¹¹ Et post pusillum exivit, et tradidit caput Holofernis ancillæ
 suæ, et jussit ut mitteret illud in peram suam. ³² ¹² Et exierunt duæ,
 secundum consuetudinem suam, quasi ad orationem, et transierunt castra, et
 gyrantes vallem, venerunt ad portam civitatis. ¹³ Et dixit Judith a longe
 custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus, qui fecit
 virtutem in Israël. ³³ ¹⁴ Et factum est cum audissent viri vocem ejus,
 vocaverunt presbyteros civitatis. ¹⁵ Et concurrerunt ad eam omnes, a
 minimo usque ad maximum: quoniam sperabant eam jam non esse venturam.
¹⁶ Et accendentes luminaria, congyraverunt circa eam universi: illa autem
 ascendens in eminentiorem locum, jussit fieri silentium. Cumque omnes
 tacuissent, ³⁴ ¹⁷ dixit Judith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non
 deseruit sperantes in se, ¹⁸ et in me ancilla sua adimplevit misericordiam
 suam, quam promisit domui Israël: et interfecit in manu mea hostem populi

³⁰ + **12.19 Et accepit.** Non inquinatur cibus gentilium aut superstitione. Ecclesia enim inter
 gentes habitans, idololatria non polluitur, sed his quæ devotio fidelium per obedientiam præparat,
 utitur, unde: Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me Patris Joan. 4..

³¹ + **13.4 In lecto.** Nefandæ securitatis, qua se impune peccare confidit; unde: Impius cum
 in profundum peccatorum venerit, contemnit Prov. 18..

³² + **13.11 Caput Holofernis.** Recordationem confecti belli sollicitè jubet memorari, unde:
 Sobrii estote et vigilate I Petr. 5..

³³ + **13.13 Custodibus murorum.** Id est doctoribus, qui verbo et exemplo Ecclesiam muniunt,
 et ad vitam æternam introducunt, de quibus dicitur: Super muros tuos Jerusalem constitui custodes
 Isa. 61.. Vel angelicis spiritibus, qui nobis in custodiam missi, malignos spiritus excludunt. Aperite
 portas. Id est devotionem cordis, unde dicitur: Qui habet aures audiendi audiat, quid Spiritus dicat
 ecclesiis Apoc. 1.. Secundum illud: Beatus qui causam suam loquitur in aure audientis Eccl. 25..
 Dominus virtutem populo suo dabit, cum quo scilicet, apicem cœlestis regni ascendit, unde: Nemo
 ascendit in cœlum nisi qui descendit de cœlo Joan. 3..

³⁴ + **13.16 Illa autem ascendens.** Ad cœlestia dogmata sermonem convertens, et ad laudan-
 dum Deum pro beneficiis suis auditores attollens.

sui hac nocte. ³⁵ ¹⁹ Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis principis militiæ Assyriorum, et ecce conopeum illius, in quo recumbebat in ebrietate sua, ubi per manum feminae percussit illum Dominus Deus noster. ³⁶ ²⁰ Vivit autem ipse Dominus, quoniam custodivit me angelus ejus et hinc euntem, et ibi commorantem, et inde huc revertentem, et non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati revocavit me vobis gaudentem in victoria sua, in evasione mea, et in liberatione vestra. ²¹ Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. ²² Universi autem adorantes Dominum, dixerunt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros. ²³ Porro Ozias princeps populi Israël dixit ad eam: Benedicta es tu, filia, a Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram. ²⁴ Benedictus Dominus, qui creavit cælum et terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum: ²⁵ quia hodie nomen tuum ita magnificavit, ut non recedat laus tua de ore hominum qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animam tuam propter angustias et tribulationem generis tui, sed subvenisti ruinam ante conspectum Dei nostri. ³⁷ ²⁶ Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. ²⁷ Porro Achior vocatus venit, et dixit ei Judith: Deus Israël, cui tu testimonium dedisti quod ulciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum incidit hac nocte in manu mea. ²⁸ Et ut probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ Deum Israël contempsit, et tibi interitum minabatur, dicens: Cum captus fuerit populus Israël, gladio perforari præcipiam latera tua. ²⁹ Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatum præ pavore cecidit in faciem suam super terram, et æstuavit anima ejus. ³⁸ ³⁰ Postea vero quam resumpto spiritu recreatus est, procidit ad pedes ejus, et adoravit eam, et dixit: ³¹ Benedicta tu a Deo tuo in omni tabernaculo Jacob, quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israël.

14Dixit autem Judith ad omnem populum: Audite me, fratres: suspendite caput hoc super muros nostros: ² et erit, cum exierit sol, accipiat

³⁵ + **13.18 Et interfecit.** De quo: Ipsa conteret caput, etc. Gen. 2.. Et in Evangelio: Dabo vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones et super omnes virtutes inimici Luc. 10..

³⁶ + **13.19** Et ecce, etc. Scitote quanta sit malignitas, quanta fraus inimici nostri, quanta pietate a nobis superatus sit, quos Dominus illæsos ab omni fraude et erroris contaminatione custodit, ut his inspectis Conditori et Redemptori nostro gratias agatis, unde: Sobrii estote et vigilate I Petr. 5.. Et: Timeo ne sicut serpens seduxit Evam astutia sua, ita et sensus nostri corrumpantur II Cor. 2.. Et item: Confortamini in Domino et in potentia virtutis ejus: et induite vos arma Dei Ephes. 6..

³⁷ + **13.25 Quia hodie nomen tuum,** etc. Laus Ecclesiæ non recedet de ore hominum, qui memores sunt studii et operum ejus, quæ per dilectionem Dei et proximi præsentibus tribulationibus secunda sustinet, fide plena et spe firma, attendens eminentiam cœlestium præmiorum, ubi sociabitur beatitudini angelorum.

³⁸ + **13.29 Videns autem Achior.** Per Achior principem Ammonitarum pagani vel hæretici designantur, qui videntes Ecclesiæ fidem hostium superasse ferocitatem, nimio pavore concutiuntur et superbiam suam humiliantes Ecclesiam venerantur; et sequaces suos errorem relinquere et fide liberi sese sociare hortantur; unde Isaias: Venient ad te curvi filii eorum qui te humiliaverunt, et adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi Isa. 60..

unusquisque arma sua, et exite cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes. ³ Tunc exploratores necesse erit ut fugiant ad principem suum excitandum ad pugnam. ⁴ Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, et invenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, decidet super eos timor. ⁵ Cumque cognoveritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus vestris. ⁶ Tunc Achior, videns virtutem quam fecit Deus Israël, relicto gentilitatis ritu, credit Deo, et circumcidit carnem præputii sui, et appositus est ad populum Israël, et omnis successio generis ejus usque in hodiernum diem. ⁷ Mox autem ut ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, acceperuntque unusquisque vir arma sua, et egressi sunt cum grandi strepitu et ululatu. ⁸ Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt. ⁹ Porro hi qui in tabernaculo erant, venientes, et ante ingressum cubiculi perstreperes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, ut non ab excitantibus, sed a sonantibus Holofernes evigilaret. ¹⁰ Nullus enim audebat cubiculum virtutis Assyriorum pulsando aut intrando aperire. ¹¹ Sed cum venissent ejus duces ac tribuni, et universi majores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cubiculariis: ¹² Intrate, et excitate illum, quoniam egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad prælium. ¹³ Tunc ingressus Vagao cubiculum ejus, stetit ante cortinam, et plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Judith dormire. ³⁹ ¹⁴ Sed cum nullum motum jacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, et elevans eam, vidensque cadaver absque capite Holofernis in suo sanguine tabefactum jacere super terram, exclamavit voce magna cum fletu, et scidit vestimenta sua. ¹⁵ Et ingressus tabernaculum Judith, non invenit eam, et exiit foras ad populum, ¹⁶ et dixit: Una mulier hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor: ecce enim Holofernes jacet in terra, et caput ejus non est in illo. ¹⁷ Quod cum audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, et intolerabilis timor et tremor cecidit super eos, et turbati sunt animi eorum valde. ¹⁸ Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

¹⁵ Cumque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens et consilium ab eis, et solo tremore et metu agitati, fugæ præsidium sumunt, ² ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, evadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audiebant, fugientes per vias camporum et semitas collium. ³ Videntes itaque filii Israël fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis, et ululantes post ipsos. ⁴⁰ ⁴ Et quoniam Assyrii non adunati, in fugam

³⁹ + **14.13 Tunc ingressus.** Duces persecutorum deos suos contra Ecclesiam poscentes auxilium, inveniunt eos propria fœditate spurcissimos et omni virtute destitutos, unde fugæ se commendantes relinquunt ea in quibus temporaliter confidebant. Non est enim prudentia, non est sapientia nec consilium contra Deum; unde Hieremias ait: Non fugiet velox et non salvabitur fortis, etc. Hier. 46..

⁴⁰ + **15.3 Videntes itaque,** etc. Gedeon contra Madianitas pugnaturus, non hastam, non clypeum, sed tubas et lampades tulit, præfigurans Evangelii præcones, quibus non est collucta-

ibant præcipites: filii autem Israël uno agmine persequentes debilitabant omnes quos invenire potuissent. ⁵ Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates et regiones Israël. ⁶ Omnis itaque regio, omnisque urbs electam juventutem armatam misit post eos, et persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum. ⁷ Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, et prædam quam fugientes Assyrii reliquerant, abstulerunt, et onustati sunt valde. ⁸ Hi vero qui victores reversi sunt ad Bethuliam, omnia quæ erant illorum attulerunt secum, ita ut non esset numerus in pecoribus et jumentis et universis mobilibus eorum, ut a minimo usque ad maximum omnes divites fierent de prædationibus eorum.

⁹ Joacim autem summus pontifex de Jerusalem venit in Bethuliam cum universis presbyteris suis ut videret Judith. ¹⁰ Quæ cum exisset ad illum, benedixerunt eam omnes una voce, dicentes: Tu gloria Jerusalem; tu lætitia Israël; tu honorificentia populi nostri: ¹¹ quia fecisti viriliter, et confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris, et post virum tuum, alterum nescieris: ideo et manus Domini confortavit te, et ideo eris benedicta in æternum. ¹² Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. ¹³ Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum a populo Israël. ⁴¹ ¹⁴ Porro autem universa quæ Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Judith in auro, et argento, et vestibus, et gemmis, et omni supellectili: et tradita sunt omnia illi a populo. ⁴² ¹⁵ Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, et virginibus, et juvenibus, in organis et citharis. ⁴³

16Tunc cantavit canticum hoc Domino Judith, dicens: ² [Incipite Domino in tympanis; cantate Domino in cymbalis; modulamini illi psalmum novum: exaltate, et invocate nomen ejus. ³ Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi. ⁴ Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum. ⁵ Venit Assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cujus multitudo obturavit torrentes, et equi eorum cooperuerunt valles. ⁶ Dixit se incensurum fines meos, et juvenes meos occisurum gladio; infantes meos dare in prædam, et virgines in captivitatem. ⁷ Dominus autem omnipotens nocuit eum, et tradidit eum in manus feminæ, et confodit eum. ⁸ Non enim cecidit potens eorum a juvenibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes opposuerunt

---

tio adversus carnem et sanguinem, sed contra spiritualia nequitæ in cœlestibus, etc, et pugnant prædicationis voce et miraculorum fulgore. Omnis itaque. Ad prædicationem verbi Dei ex singulis gentibus et provinciis probatæ personæ et viribus accinctæ ad malitiam Domini veniunt; unde Isaias: Ecce isti de longe venient, et ecce illi ab Aquilone et mari Isa. 49., etc.

⁴¹ + **15.13 Per dies autem.** Qui universum præsentis vitæ tempus significant, quo populus Dei de hoste triumphans spiritualiter exspoliatur; unde de Ecclesia dicitur: Confidit in ea cor viri sui, et spoliis non indigebit Prov. 31..

⁴² + **15.14 Porro autem.** Sic populus Dei ab Ægypto recedens, ipsam spoliavit, unde tabernaculum construxit. Sic reges justi sub Testamento Veteri quæ hostibus abstulerunt, in ministerio templi consecraverunt.

⁴³ + **15.15 Juvenibus.** Quia tunc neque nubent neque nubentur, quia resurgent omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Unde in resurrectione Domini, juvenis coopertus stola candida angelus apparuit.

se illi: sed Judith filia Merari in specie faciei suæ dissolvit eum. ⁹ Exiit enim se vestimento viduitatis, et induit se vestimento lætitiæ in exultatione filiorum Israël. ¹⁰ Unxit faciem suam unguento, et colligavit cincinnos suos mitra; accepit stolam novem ad decipiendum illum. ¹¹ Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus; pulchritudo ejus captivam fecit animam ejus: amputavit pugione cervicem ejus. ¹² Horruerunt Persæ constantiam ejus, et Medi audaciam ejus. ⁴⁴ ¹³ Tunc ululaverunt castra Assyriorum, quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti. ¹⁴ Filii puellarum compunxerunt eos, et sicut pueros fugientes occiderunt eos: perierunt in prælio a facie Domini Dei mei. ¹⁵ Hymnum cantemus Domino; hymnum novum cantemus Deo nostro. ¹⁶ Adonai Domine, magnus es tu, et præclarus in virtute tua: et quem superare nemo potest. ⁴⁵ ¹⁷ Tibi serviat omnis creatura tua, quia dixisti, et facta sunt; misisti spiritum tuum, et creata sunt: et non est qui resistat voci tuæ. ¹⁸ Montes a fundamentis movebuntur cum aquis; petræ, sicut cera, liquescent ante faciem tuam. ¹⁹ Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia. ²⁰ Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis; in die iudicii visitabit illos. ²¹ Dabit enim ignem et vermes in carnes eorum, ut urantur et sentiant usque in sempiternum.] ⁴⁶ ²² Et factum est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Jerusalem adorare Dominum: et mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, et vota, et repromissiones suas. ⁴⁷ ²³ Porro Judith universa vasa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, et conopeum quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema oblivionis. ²⁴ Erat autem populus jucundus secundum faciem sanctorum: et per tres menses gaudium hujus victoriæ celebratum est cum Judith. ²⁵ Post dies autem illos, unusquisque rediit in domum suam: et Judith magna facta est in Bethulia, et præclarior erat universæ terræ Israël. ²⁶ Erat enim virtuti castitas adjuncta, ita ut non cognosceret virum omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir ejus. ²⁷ Erat autem, diebus festis, procedens cum magna gloria. ²⁸ Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, et dimisit abram suam liberam: et defuncta est ac sepulta cum viro suo in Bethulia. ⁴⁸ ²⁹ Luxitque illam omnis populus diebus

⁴⁴ + **16.12 Horruerunt.** Notare debet lector, utrum opinio vera sit, quod Cambyses filius Cyri a plerisque iste Nabuchodonosor dictus sit, qui Persis, Medis, et Assyriis imperavit.

⁴⁵ + **16.16 Adonai Domine.** Unum de decem nominibus apud Hebræos significans, quod Dominus creaturæ dominetur. Et notandum, quod ubicunque bis ponitur, Dominus: primum nomen, tetragrammaton est, et proprie ad Deum pertinet, et ineffabile dicitur: secundum commune, quod convenit hominibus. Et bene Adonai Dominus filius Dei dicitur: quia Deus et homo, Dominus et Deus, quod omnibus dominetur vel ab omnibus timeatur.

⁴⁶ + **16.21 In carnes eorum.** Quas amaverunt, de quibus nascitur fetor vermium. Caro et sanguis vermes creat: quia delectatio carnalis, cui sal continentiæ non resistit, poenam æternam generat luxuriosis; unde: Vermis eorum non morietur, et ignis non exstinguetur Isa. 66..

⁴⁷ + **16.22 Et factum est.** Adepta victoria de hostibus suis, quisque electus ab omni labe purgatus, properat in supernam Dei civitatem, ubi vera visio pacis, ubi reddit vota sua conditori.

⁴⁸ + **16.28** Centum quinque, etc. Pro æterna beatitudine centenarius numerus a læva transit in dextram. Abram suam. Abram carnalium conversationem, quæ semper timori obnoxia est in libertatem gratiæ et ad securitatem charitatis ducendo et exhortando perducit, ut non timore, sed amore serviat.

